

**FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN DABUS'LA İMTİHANI:
YAPAY ZEKÂ SİSTEMLERİ BULUŞ SAHİBİ OLARAK KABUL EDİLEBİLİR Mİ?****INTELLECTUAL PROPERTY LAW'S TEST WITH DABUS:
CAN ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS BE RECOGNISED AS INVENTORS?**Sevda BORA ÇINAR * **Makale Bilgi**Gönderi: 11/04/2023
Kabul : 07/08/2023**Anahtar Kelimeler***Yapay Zekâ,
Buluş Sahibi,
Fikri Mülkiyet,
Teknoloji Hukuku,
Dijital Dönüşüm.***Article Info**Received: 11/04/2023
Accepted: 07/08/2023**Keywords***Artificial Intelligence,
Inventor,
Intellectual Property,
Technology Law,
Digital Transformation.***Özet**[10.21492/inuhfd.1281092](https://doi.org/10.21492/inuhfd.1281092)

Yapay zekâ teknolojilerinin gelişimiyle birlikte insan egemen pek çok alanda, tasarımcısını aşan düzeyde özgün ürün ve hizmetler ortaya çıkarabilen yapay zekâ sistemlerine her gün bir yenisi daha eklenmektedir. Yapay zekâ sistemlerinin hukuken kişi olarak tanınmaması ve ortaya çıkan ürün ve hizmetlerin ise sistem sahipleriyle doğrudan bir bağı kurulamaması neticesinde, fikri mülkiyet hukuku, sahipsiz haklar sorunuyla yüzleşmek zorunda kalan hukuk alanlarından ilki olmuştur. Çalışmamızda öncelikle, bir yapay zekâ sistemi olan DABUS'un çıktısı olduğu iddia edilen ve dolayısıyla DABUS'un "buluşu yapan" olarak işaret edildiği patent başvuruları ve bu başvurulara ilişkin ilgili ülkelerin tartışma ve soruna yaklaşımları incelenmiştir. Sonrasında uluslararası boyutta etki ve kapsam olarak hızla artan yapay zekâ sistemlerinin hukuki nitelik tartışmaları, "buluşçu yapay zekâ" çerçevesinde fikri mülkiyet hukuku boyutuyla ele alınmıştır. Yalnızca fikri mülkiyet hukuku açısından değil, yapay zekâ sistemlerinin etkin olduğu her alanda belirsizliklerin giderilmesi adına teknolojilerin hukukileşmesi sürecine hız verilmesi gerektiğini gösteren bu tartışmalar, gelişimin engellenmesinin aksine hem hukukun hem de teknolojinin geliştirilmesi için bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Abstract

With the development of artificial intelligence technologies, a new one is being added every day to artificial intelligence systems that can produce original products and services in many human-dominated fields at a level exceeding the designer. As a result of the fact that artificial intelligence systems are not legally recognised as persons and the resulting products and services cannot be directly linked to the system owners, intellectual property law has become one of the first areas of law that has to face the problem of ownerless rights. In our study, the patent applications, which are claimed to be the output of DABUS, an artificial intelligence system, and therefore DABUS is labelled as the "inventor", and the discussions and approaches of the relevant countries to the problem regarding these applications are examined. Afterwards, the discussions on the legal nature of artificial intelligence systems, which are rapidly increasing in terms of impact and scope in the international arena, are analysed from the perspective of intellectual property law within the framework of "inventive artificial intelligence". These discussions, which show that the process of legalisation of technology should be accelerated to eliminate uncertainties not only in terms of intellectual property law, but also in all field where artificial intelligence systems are effective, should be considered as an opportunity for the development of both law and technology.

 Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Arş. Gör. Dr. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | **Cite As:** BORA ÇINAR, Sevda, "Fikri Mülkiyet Hukukunun Dabus'la İmtihani: Yapay Zekâ Sistemleri Buluş Sahibi Olarak Kabul Edilebilir Mi?", İnÜHFD, 14(2), 2023, s.387-400. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

With the development of artificial intelligence technologies, in many human-dominated areas, the reality in practice no longer coincides with the regulations in the field of law. One of these areas is Intellectual Property Law. In intellectual property law, the concept of the inventor has brought only human beings to mind for a long time. However, this acceptance has started to be rapidly shaken by the realisation that it is possible for artificial intelligence systems to produce patentable outputs autonomously and with an originality that exceeds the designers. DABUS, which is one of the artificial intelligence systems that shook the acceptance of human inventors in the field of intellectual property, has pioneered in bringing the upcoming digital transformation to the legal agenda in many countries, together with the outputs it produces and the movement of The Artificial Inventor Project, which advocates that this system should be pointed out as the inventor of these outputs.

In our study, firstly, the DABUS artificial intelligence system, the outputs of this system subject to patent applications, and the team and activities of the Artificial Inventor Project are briefly explained. Afterwards, the patent applications made by the project team are discussed within the framework of the legislation of the relevant countries and the approaches and evaluations in the examination process of the applications. After forming a general idea about the discussions on inventive artificial intelligence in the international arena, the problem is addressed within the framework of Turkish intellectual property law, taking into account the possibility of a similar application in Turkey. Finally, by emphasising that the main problem is not whether artificial intelligence systems can be accepted as inventors, but whether these systems can be accepted as right holders, the study concludes with a holistic evaluation within the framework that the issue requires a radical legal transformation and reform within the framework of legislative activities rather than a judicial interpretation.

While establishing intellectual property law aiming at the development of technology and the promotion of innovations, it is understandable that the process of making an invention, which is based on human skills such as creativity, intelligence, innovation and solution generation, meets the human being. However, as a result of the rapid transfer of human-specific fields and abilities to technological materials, the reality in practice is losing its harmony with the assumptions in the laws day by day. It is not a new situation that the relatively fixed legislation becomes insufficient to eliminate the problems in practice, which is in constant change. However, the question of whether artificial intelligence systems can be recognised as inventors in the face of the fact that artificial intelligence systems produce original and innovative outputs autonomously and beyond the designer is an issue for which the judiciary is not prepared. Although some uncertainties between practice and legislation can be resolved through judicial interpretation, this issue points to a deep gap between practice and legislation, which necessitates legislative action.

If the members of the judiciary, who are bound by the legislation in the field of jurisdiction, expand the concept of a person or bend the assumptions about having rights, this contradicts many basic legal principles such as legality, predictability of law, and the inability of the judiciary to legislate. Therefore, not recognising artificial intelligence systems as inventors is considered to be an approach that is within the jurisdiction of the judiciary and compatible with the existing patent system. In a way, this approach, which is a declaration of the obvious, is such a reasonable assessment that it is possible to eliminate the uncertainty raised by the DABUS movement even by adding this negative assessment to the handbook of practice on the functioning of the patent office as in the United Kingdom. Although the non-recognition of artificial intelligence systems as inventors can be demonstrated through such simple regulations and interpretation, the acceptance of artificial intelligence systems as inventors does not seem to be possible even with a regulation provision, even with court case law, and it is thought to require a radical legal reform and a major transformation in all relevant legislation, even requiring a referendum. It is clear that whether this acceptance is really necessary and whether there is a real need for it should be addressed separately. If, as a result of all these evaluations, it is concluded that the current entitlement framework is inadequate and does not meet the requirements of the age, the expansion of this scope will only be possible through a comprehensive legislative policy and strategy.

As a result, if it is considered that artificial intelligence systems should be accepted as inventors, it should be accepted that this decision falls within the field of activity of the legislature, not the judiciary. Nevertheless, it is important that this issue is discussed in the judiciary and kept on the agenda. As a matter of fact, it is the judicial evaluations reflecting the needs in practice that make it possible to engage in such an activity in the legislative field. When such discussions become widespread, uncertainties are revealed and it is accepted that the existing regulations do not correspond to the legal reality, this issue will sooner or later be brought to the agenda of the legislator. As a matter of fact, many researches and analyses are being conducted at national and international levels, and studies are being carried out on the legal framework of artificial intelligence systems.

The scope of what the law recognises as the subject of the right is shaped by social needs, consciousness, awareness, culture, and economic and social changes, over a long period of time and in essence a long struggle. The expansion of a similar expansion to include artificial intelligence systems will proceed in parallel with the reassessment of the meaning of being human and having rights with a new framework and, in a way, with the impact of technology on society. As technology shakes past habits and assumptions, it will be possible for technological materials to consolidate their place on the legal scene and for digital transformation to accelerate. As John Maynard Keynes emphasised: "*The difficulty lies, not in the new ideas, but in escaping the old ones, which ramify, for those brought up as most of us have been, into every corner of our minds*". This quotation has been translated into Turkish with the DeepL Translator Programme. While the author was thinking of using the term "wrap" for the concept of "ramify", the artificial intelligence assisted translation programme suggested the use of a powerful and rhetorical concept such as "to branch out" for the same concept. As can be seen, due to this strong translation capability and the value it adds to our study, special attention has been paid to citing the translation programme in every case where it is used, starting from the first citation. Perhaps what Intellectual Property law should do is to generalise this personal sensitivity. As a matter of fact, at the point where technological systems contribute like humans or more than humans, their ability to receive the attribution required by their contributions and to be made visible should be considered as a requirement of the rule of honesty towards the labour and creativity of both the people who develop these systems and other people who create ideas and products without using these systems, even if not in terms of these systems.

I. GİRİŞ

Yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesiyle birlikte, insan egemen pek çok alanda köklü değişimler yaşanmakta, uygulamadaki gerçeklik, hukuk alanındaki düzenlemelerle artık örtüşmemeye başlamaktadır. Bu alanlardan biri de Fikri Mülkiyet Hukuku olarak karşımıza çıkmaktadır. Fikri mülkiyet hukukunda patent hakkına ilişkin olarak yenilik, yaratıcılık, çözüm üretme ve özgünlük bağlamında buluşu yapan kavramı, uzunca bir süre akla yalnızca insanı getirmiştir. Ancak bu kabul, yapay zekâ sistemlerinin otonom olarak ve tasarımcısını aşacak özgünlükte patentlenebilir nitelikte çıktılar üretebilmesinin mümkün olduğunun anlaşılmasıyla birlikte hızla sarsılmaya başlamıştır. Fikri mülkiyet alanında insan buluşu kabulünü sarsan yapay zekâ sistemlerinden biri olan DABUS¹, ürettiği çıktılar ve bu çıktılara yönelik buluşu olarak yine bu sistemin işaret edilmesi gerektiğini savunan Yapay Mucit Projesi (*The Artificial Inventor Project*)² hareketiyle birlikte, pek çok ülkede yaklaşan dijital dönüşümün hukuk gündemine taşınmasında öncülük etmiştir. Bu sebeple çalışmamız, bu proje kapsamında uluslararası alanda fitili ateşlenen tartışmalar izdüşümünde, Türk hukuku açısından konunun nasıl ele alınması gerektiğine yönelik bütünsel bir resim oluşturma hedefini taşımaktadır.

Çalışmamızda öncelikle, DABUS yapay zekâ sistemi, bu sistemin patent başvurusuna konu edilen çıktılarını, Yapay Mucit Projesinin ekibi ve faaliyetleri hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Sonrasında proje ekibinin yapmış olduğu patent başvuruları, ilgili ülkelerin mevzuatı ve başvuruların incelenme sürecindeki yaklaşım ve değerlendirmeler çerçevesinde ele alınmaktadır. Uluslararası alanda buluşu yapay zekâ tartışmalarına yönelik genel bir fikir oluşturulduktan sonra, benzer bir başvurunun Türkiye’de yapılması olasılığı göz önüne alınarak, Türk fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde sorun ele alınmaktadır. Son olarak ise temel sorunun yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilip edilemeyeceği değil, özünde bu sistemlerin hak sahibi olarak kabul edilip edilemeyeceği meselesi olduğuna vurgu yapılarak, konunun yargısal bir yorumdan ziyade yasama faaliyetleri çerçevesinde köklü bir hukuki dönüşüm ve reform gerektirdiği çerçevesinde bütünsel bir değerlendirme ile çalışma sonlanmaktadır.

II. DABUS YAPAY ZEKÂ SİSTEMİ VE YAPAY MUCİT PROJESİ

A. DABUS Yapay Zekâ Sistemi

1. DABUS’un Çalışma Mekanizması

DABUS, Imagination Engines Incorporated adlı teknoloji şirketinin başkan ve CEO’su olan Dr. Stephen Thaler tarafından geliştirilmiş bir yapay zekâ sistemidir. Salt hukuk bilgisiyle, karmaşık bir yapay zekâ sisteminin çalışma mekanizması ve çıktılarının oluşturulma süreçlerinin detaylıca açıklanması ve analiz edilmesinin zorluğu açıktır. Ancak sistemin çıktıları hakkında isabetli bir hukuki değerlendirme yapılabilmesi için sistemin çalışma mekanizmasının çerçevesinin doğru çizilmesi ve genel olarak kavranmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Dr. Stephen Thaler tarafından geliştirilen bu sistemin çalışma mekanizmaları, buluş sahibi olarak yine Dr. Stephan Thaler’in işaret edildiği bir dizi fikri mülkiyet hakları ile koruma altındadır³. Bu haklara ilişkin özet bilgilerden birine göre⁴, bu sistem, içerisinde eğitilen ve kendisine uygulanan çeşitli pertürbasyon biçimleri yoluyla yeni çıktı örüntüleri üretmeye teşvik edilen bir sinir ağını kullanan bir “keşif sistemi” ve aynı şekilde bu sistem içerisinde yerinde eğitilebilen ve bu tür yeni örüntüleri yararları veya değerleriyle ilişkilendirmeyi öğrenerek bu örüntülerden daha yararlı veya değerli olanlarının eski ağ içerisinde pekiştirmeli öğrenimini tetikleyen bir “eleştirel sinir ağı” içermektedir. Kendi kendine öğrenen bu iki yapay sinir ağları arasındaki isteğe bağlı geri bildirim mekanizmaları, bu sistemin yararlı kavramlara veya eylem planlarına doğru yakınsamasını hızlandırmak için kullanılmaktadır. Diğer bir patentteki özet bilgilerde de benzer şekilde en az bir tanıma ve bir eleştirmen sistem içeren yapay sinir ağlarının çalışmasından söz edilmektedir⁵. Eleştirmen sistem ağı, en yenilikçi fikirleri elemek ve geliştirmek için karışıklıkları dahil edip çıkaran duygusal bir tepki üretmektedir⁶. Keşif sistemi ağı, yalnızca bir bilinç akışı olarak adlandırılacak şeyleri göstermekteyken, eleştirel sistem ağı, keşif ağı içindeki bilişsel dönüşüm hakkında bir tutum da geliştirmektedir⁷. Cihaz, hiçbir öğrenme olmadan başlayarak, kümülatif deney ve öğrenme döngüleri yoluyla kendini giderek daha yüksek uyarlanabilir veya yaratıcı yetkinlik seviyelerine çıkarabilmektedir. Dolayısıyla bu sistem bir yönüyle “Yaratıcılık Makinesi” olarak çalışmaktadır.

¹ Açılımı “*Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience*” olan sistemin “*Birleşik Duyarlılığın Otonom Önyüklemesi için Aygıt*” şeklinde Türkçe’ye çevrilmesi mümkündür. Bu çeviri başta olmak üzere, kavramsal ve teknik çeviri gerektiren araştırma ve aktarma faaliyetlerinde, yazar olarak doğru ifadenin seçiminde tereddüt edildiği durumlarda, daha sofistike ve bağlamsal öneriler sunabilen DeepL Translator (<https://www.deepl.com/translator>) adlı yapay zekâ teknolojisi kullanılan çeviri programından destek alınmıştır.

² “The Artificial Inventor Project”, hukuki nitelendirme esas alınarak her ne kadar “Yapay Buluşu/Buluşu Yapan Projesi” olarak çevrilebilse de buluş yapmanın insana has kabul edildiği köklü anlayışı yansıtmaya adına projenin adlandırılmasında “buluşçu” yerine “mucit” kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı düşünülmüştür. Nitekim mucit kavramı hukuk alanındaki tartışmayı ve insan olmakla kaim kavramlardaki dönüşüm ve değişim sürecini yansıtmaya bakımından çarpıcı bir kavram çatısı oluşturmaktadır.

³ İlgili patentlerin listesi ve özet açıklamaları için bkz. “Imagination Engines Incorporated (IEI) Patents”, <https://www.imagination-engines.com/patents.html> (Erişim: 03.04.2023).

⁴ Amerika Birleşik Devletleri tarafından verilen US7454388B2 numaralı patentin içeriği hakkında detaylı açıklamalar için bkz. “Device for the autonomous bootstrapping of useful information”, <https://patents.google.com/patent/US7454388B2/en> (Erişim: 03.04.2023).

⁵ Amerika Birleşik Devletleri tarafından verilen US10423875B2 numaralı patentin içeriği hakkında detaylı açıklamalar için bkz. <https://patents.google.com/patent/US10423875B2/en> (Erişim:03.04.2023)

⁶ Detaylı bilgi için ayrıca bkz. http://imagination-engines.com/iei_dabus.php (Erişim: 11.01.2021).

⁷ Açıklamalar için ayrıca bkz. <https://www.imagination-engines.com/founder.html> (Erişim: 03.04.2023).

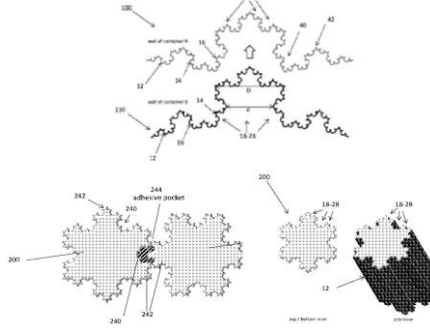
2. DABUS'un Çıktılarından Örnekler

DABUS'un çalıştırılması üzerine pek çok yaratıcı fikir ortaya çıkardığı düşünölmekle birlikte, patent başvurularına konu edilen ve dolayısıyla kamuoyuyla paylaşılan iki çıktısı üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki fraktal konteyner (*Fractal Container*) buluşudur. *Fraktal*, matematiksel bir kavram olup oransal kırılma ya da benzer şekillerin örüntüleri özelliğiyle, kendine benzeyen şekiller oluşturabilen karmaşık şekilleri ifade etmektedir. Matematik alanındaki bu bilgiyi, nakliye sürecindeki paketleme ihtiyacı ve maliyetleriyle başa çıkmak için bir çözüme dönüştüren sistem, birbirine kenetlenen, bu şekilde kabını genişletebilen ve dolayısıyla ürünlerin paketlenmesinde kullanılarak ek bir paket, koli ya da konteyner gerektirmeyen bir paketleme şekli çıktısı sunmuştur (bkz. Görsel 1).

Bu buluşun teknik açıklaması ve sağlayacağı fayda ise şu şekilde özetlenmektedir:

“Kullanım amaçlı bir kap, örneğin içecekler için, dış yüzeyli bir duvara ve büyük ölçüde eşit kalınlıkta bir iç duvara sahiptir. Duvar, iç ve dış yüzeylerde bir dizi fraktal eleman sağlayan, duvar profilinde çukurlar ve çıkıntılar oluşturan ve dış veya iç yüzeylerden birinden görülen bir çukurun dış veya iç yüzeylerden diğesinde bir çıkıntı oluşturduğu fraktal bir profile sahiptir. Profil birden fazla konteynerin, konteynerlerin karşılık gelenleri üzerindeki çukur ve çıkıntılarının birbirine geçmesi yoluyla birbirine bağlanmasını sağlar. Profil aynı zamanda tutuşun yanı sıra kabın içine ve dışına ısı transferini de iyileştirir⁸”.

Görsel 1: Fraktal Konteyner (*Fractal Container*)

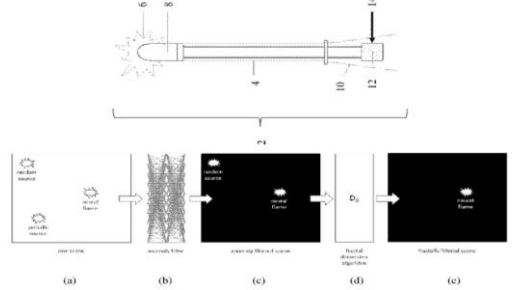
Kaynak: World Intellectual Property Organization (WIPO) IP Portal, WO2020079499⁹

DABUS'un patent başvurularına konu edilen ikinci çıktısı ise nöral alev (*Neural Flame*) buluşudur. Özellikle marka işaretleri, logolar ve tabelalar gibi dikkat çekilmesi istenen alanlarda faydalı olacağı düşünölen bu buluş, çevredeki enerji ve hareketi algılayarak bir bakıma dikkatler üzerine çekildiğinde daha da parlayan, bu sayede sabit bir frekans yerine dikkatleri çektiği ölçüde frekansını değiştirerek çevredekilerin dikkat ve odaklanma süresini artırmayı sağlayan bir ışık kaynağından yayılan nöral alevdir (bkz. Görsel 2).

Bu buluşun teknik açıklaması ve sağlayacağı fayda ise şu şekilde özetlenmektedir:

“Mevcut buluş, daha fazla dikkat çekmeye yönelik cihaz ve yöntemleri açıklamaktadır. Cihazlar şunları içerir: yaklaşık dört Hertz'lik bir darbe frekansı ve yaklaşık bir buçukluk bir darbe dizisi fraktal boyutu özelliklerine sahip bir laküner darbe dizisinin bir giriş sinyali; ve giriş sinyali tarafından titreşimli olarak çalıştırılmak üzere yapılandırılmış en az bir kontrol edilebilir ışık kaynağı; burada laküner darbe dizisinin bir sonucu olarak en az bir kontrol edilebilir ışık kaynağından yayılan bir nöral alev, insan veya yapay anormallik algılama filtrelerini seçici olarak tetikleyerek potansiyel olarak rekabet eden dikkat kaynakları üzerinde benzersiz bir şekilde tanımlanabilir bir sinyal işareti olarak hizmet edecek şekilde uyarlanmıştır, böylece daha fazla dikkat çeker¹⁰”.

Görsel 2: Nöral Alev (*Neural Flame*)

Kaynak: WIPO IP Portal, WO2020079499¹¹

⁸ İlgili açıklamanın orijinal metni için bkz. “Patents and Applications”, <https://artificialinventor.com/patent-applications/> (Erişim:04.04.2023). Çeviri için bkz. DeepL Translator, <https://www.deepl.com/translator> (Erişim: 04.04.2023).

⁹ WIPO IP Portal, Patentscope, https://patentscope.wipo.int/search/en/detail.jsf?docId=WO2020079499&_cid=P12-KCS16F-43450-1 (Erişim: 04.04.2023).

¹⁰ İlgili açıklamanın orijinal metni için bkz. “Patents and Applications”, <https://artificialinventor.com/patent-applications/> (Erişim:04.04.2023). Çeviri için bkz. DeepL Translator, <https://www.deepl.com/translator> (Erişim: 04.04.2023).

¹¹ WIPO IP Portal, Patentscope, https://patentscope.wipo.int/search/en/detail.jsf?docId=WO2020079499&_cid=P12-KCS16F-43450-1 (Erişim: 04.04.2023).

B. Yapay Mucit Projesi

DABUS'un yaratıcılık makinesi olarak çalıştırılması neticesinde ortaya çıkan fikir ve buluşların, bu sistemin çıktısı olduğu ortaya koyularak ve DABUS'a buluşçu olarak işaret edilerek hukuk sahnesinde korunmaya değer olduğuna inanan Dr. Stephen Thaler, yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak tanınmasını hedefleyen "Yapay Mucit Projesi"ne öncülük etmektedir. Bu proje, geleneksel bir insan buluşçu veya yazarın yokluğunda yapay zekâ sistemleri tarafından üretilen çıktılar için fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde koruma arayan bir dizi toplum yararına ve gönüllü olarak yürütülen patent başvurularında bulunmaktadır. Proje kapsamındaki bu başvurular, pek çok ülkeden patent vekillerinin katılımıyla oluşturulmuş uluslararası nitelikte, çeşitlilik ve kapsayıcılık taşıyan bir ekip desteğiyle yürütülmektedir¹².

Yapay Mucit Projesi ile yürütülen faaliyetin öz amacı, yapay zekâ gibi öncü teknolojilerin sosyal, ekonomik ve hukuki etkileri konusunu gündemde tutmak, belirsizlikleri görünür kılmak ve bunları gidermeye yönelik tartışma ve değerlendirmeleri teşvik etmektir¹³. Bu yolla da yapay zekâ tarafından üretilen çıktılarının korunması konusunda fikri mülkiyet alanı başta olmak üzere etkilenen her alanda hakların tanınması, korunması ve dijital dönüşümün sonuçları konusunda yasal stratejilere rehberlik edilmesi hedeflenmektedir. Gerçekten de bu proje sayesinde, yapay zekâ sistemlerinin inovasyon ve yaratıcılık alanında insan yeteneğini aşması olasılığında, bu orijinal çıktılarının nasıl ele alınması gerektiği konusundaki belirsizlik görünür hale getirilmiş ve bir bakıma hukuk bu konuyu ele almaya zorlanmıştır.

Henüz Türkiye'den gönüllü bir patent vekilinin projeye destek vererek ekibe dahil olmadığı görülmektedir. Ancak bu gerçekleşir ve projenin Türkiye ayağı da hayata geçirilirse, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT) odağında tartışma ve kararlar hukukun gündemine taşınacaktır. Sırf bu yaratıcı ve belirsizliği çözmeye yönelik eşi benzeri görülmemiş tartışmaların hem teori hem uygulama boyutuyla yaygınlık kazanması adına bile Türkiye'den de bir patent vekili tarafından bu projeye destek verilmesi Türk Fikri Mülkiyet Hukuku'nun gelişmesi adına ufuk açıcı olacaktır. Fikri mülkiyet hukukunun en ezber bozan sorunu ve imtihanına ışık tutmayı ve uluslararası boyutuyla konuyu ele almayı hedefleyen bu çalışmanın yapılma nedenlerinden biri de henüz TÜRKPATENT böyle bir başvuru ile yüzleşmemişken neyle karşı karşıya olunduğunun bütünsel bir resminin çizilmek istenmesidir.

III. YAPAY MUCİT PROJESİ KAPSAMINDA YAPILAN PATENT BAŞVURULARI VE İLGİLİ TARTIŞMALAR

Yapay Mucit Projesi kapsamında, buluşçu olarak DABUS'un gösterildiği pek çok patent başvurusunda bulunulmuştur. Bu başvurulardan şu an için Avustralya ve Avrupa Patent Ofisi (EPO)'ne yapılan başvurular reddedilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Almanya'da yapılan başvurular ise itiraz aşamasındadır. Brezilya, Kanada, Çin, Hindistan, İsrail, Japonya, Yeni Zelanda, Kore Cumhuriyeti, Suudi Arabistan¹⁴, Singapur, İsviçre, Tayvan ve son olarak eski başvuru değiştirilerek tekrar EPO'ya yapılan patent başvuruları ise inceleme aşamasındadır¹⁵. Şu an için sadece Güney Afrika'da yapılan patent başvurusu olumlu sonuçlanmış ve Güney Afrika, yapay zekâ sistemlerini buluşçu olarak kabul eden ve açıkça buluşun otonom olarak bir yapay zekâ sistemi tarafından oluşturulduğunu ortaya koyan ilk ülke olmuştur¹⁶. Başvurular üzerine yaşanan hukuki süreçlerin incelenmesine geçilmeden önce, proje ekibinin genel olarak iddialarını özetlemek faydalı olacaktır. Sonrasında ise bu iddiaların muhatabı olan patent ofisleri ve mahkemelerin değerlendirmeleri sırasıyla incelenecektir¹⁷.

Proje ekibinin temel iddiası, insan katkısı olmaksızın patentlenebilir çıktılar sunan yapay zekâ sistemlerinin buluşçu olarak gösterilmesinin, fikri mülkiyet hukukuna hakim olan *gerçek buluş sahibi ilkesi*¹⁸'nin bir gereği olduğu, sistem sahiplerinin katkısı olmadığı için bu kişilerin buluş sahibi olarak gösterilmesinin gereği yansıtmayacağı, hukukun gerçek durumu yansıtmakla yükümlü olduğu, kişi olmayan yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak gösterilmesi üzerine bu başvuruların kabul edilmemesinin ise yine fikri mülkiyet hukukunun varlık nedeni olan teknolojinin geliştirilmesi ve yeniliklerin teşvik edilmesi amacına aykırılık oluşturacağı, ayrıca gerçek kişi buluşçuların, buluşçunun yapay zekâ sistemi olduğu açıklanmayan patentler sebebiyle motivasyonlarının azalabileceği yönündedir¹⁹.

Avustralya'da yapılan ve retle sonuçlanan AU 2019363177 numaralı patent başvuru süreci incelendiğinde, başvuruyu inceleyen komisyon, 1990 tarihli Patent Yasası 15(1) hükmü gereği²⁰, DABUS'un

¹² Ekip üyelerinin isim, kurum ve ülkelerini gösterir güncel liste için bkz. "The Team", <https://artificialinventor.com/about-the-team/> (Erişim: 03.04.2023).

¹³ Bilgi için bkz. "The Artificial Inventor Project", <https://artificialinventor.com/> (Erişim: 03.04.2023).

¹⁴ Ön inceleminin geçtiği ve esasa ilişkin incelemeye geçilmesi sebebiyle, prensipte sistemin buluşçu olarak kabul edildiğini düşündüren süreçte ilişkin Suudi Fikri Mülkiyet Kurumu (Saudi Authority of Intellectual Property)'nun bilgi paylaşımı için bkz. <https://artificialinventor.com/wp-content/uploads/2023/01/Formal-Acceptance.pdf> (Erişim: 04.04.2023).

¹⁵ İlgili ülkelere yapılan başvuruların ülke (başvuru numarası) olarak sıralandığı liste için bkz. "Patent Application Pending", <https://artificialinventor.com/patent-applications/> (Erişim: 05.04.2023).

¹⁶ ZA2021/03242 numaralı patent başvurusunun kabulüne ilişkin ilgili ilan için bkz. https://iponline.cipc.co.za/Publications/PublishedJournals/E_Journal_July%202021%20Part%202.pdf (Erişim: 04.04.2023).

¹⁷ İlgili başvuruların detaylı açıklamaları için bkz. BAYINDIR, Anıl Sena: Yapay Zeka Teknolojilerinin Ortaya Koyduğu Buluşların Patentlenebilirliği, Yetkin, Ankara, 2022, s.86-107.

¹⁸ İlke hakkında genel bilgiler için bkz. TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, § 33, N. 1-4; BOZBEL, Savaş: Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.689.

¹⁹ İlgili iddiaların detaylarının yer aldığı ilgili mahkeme kararları, blog yazıları ve yayınlar için bkz. <https://artificialinventor.com> (Erişim: 10.04.2023).

²⁰ İlgili hüküm (Patents Act 1990 - SECT 15/1) şu şekildedir: "Kimlere patent verilebilir? Bu Kanuna tabi olarak, bir buluş için patent sadece a)buluş sahibi olan; b) buluş için patent verilmesi halinde, buluşu bir kişiye devretme hakkı olan, c) buluşun mülkiyetini

buluşçu kapsamında değerlendirilemeyeceğini tespit etmiş, buna yönelik itirazın incelendiği aşamada ise yeniliklerin teşviki, önceliğin patent verilebilir bir buluşun patentlenmesi olduğu, gerçekte buluşu yapanın gösterilmesi gerektiği, buluşçu ve patent hakkı sahibinin ayrı değerlendirilmesi ve kavramın içeriğinin zamana göre uyarlanması gerektiği gibi gerekçelerle ilk karar DABUS'un buluşçu olarak kabul edilmesi yönünde olmuştur²¹. Ancak bu karara patent komisyonunun itiraz etmesi üzerine alınan sonraki kararda ise buluşçunun gerçek kişi olması gerekip gerekmediği üzerinde inceleme yapılarak, ancak bir gerçek kişinin hak sahibi olabileceği ve dolayısıyla patent hakkını devredebileceği, kişi olmayan sistemin buluşçu kabul edilmesi halinde bu hakkı nasıl devredebileceği meselesinin çözümsüz kalacağı ve dolayısıyla mevcut patent sisteminde yalnızca gerçek kişiler buluşçu olabilirken patent hakkı sahibinin ise buluşçu ya da buluşçudan geçerli şekilde hakkın devralınmasıyla gerçek ya da tüzel kişi olmasının mümkün olduğu sonucuna varılarak, DABUS'un buluşçu olarak kabul edilemeyeceği, bunun bir yargı faaliyetiyle değil ancak yasama politikaları neticesinde kabul edilebileceği yönünde karar verilmiştir²². Karara ilişkin temyiz talebi de reddedilerek son karar kesinleşmiş ve sonuç olarak patent başvurusu kabul edilmemiştir²³.

EPO'ya yapılan ve reddedilen EP18275163 ve EP18275174 numaralı patent başvuruları süreci incelendiğinde, Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC) m.81 ve kural 19 gereği²⁴, makinenin buluşçu olarak kabul edilemeyeceği, ayrıca makineye bir isim verilmesinin onu kişi yapamayacağı sonucuna varılmış ve iki başvuru da EPO tarafından reddedilmiştir²⁵. Bu kararlara yapılan itiraz üzerine, mahkeme, temel olarak başvuru buluş meydana getirebilecek yapay bir sistem tasarlaması ve bu sistemin çıktılarının yararlanmasının mümkün olup olmayacağı, bu koşullarda yapılan başvurunun isim, adres gibi gereklilikleri karşılayıp karşılamayacağı ve son olarak tüm bu sorunlar hakkında EPO'nun yeterli yetki ve etkiye sahip olup olmadığı çerçevesinde uyumsuzluğu incelemiş, sonuç olarak ise yapay zekâ sistemlerinin EPC açısından buluşçu kapsamına dahil edilmesinin mümkün olmadığına ve bu haliyle formaliteleri sağlaması mümkün olmayan başvurunun reddedilmesi gerektiğine karar vermiş, sorunun Genişletilmiş Temyiz Kurulu (*Enlarged Board of Appeal*)'na yöneltilmesi talebini de reddetmiştir²⁶. Bunun üzerine ise 21216024.6 başvuru numarasıyla bu sefer buluşçu kısmı boş bırakılarak yeni bir patent başvurusunda bulunulmuştur²⁷.

Alman Patent ve Ticari Marka Ofisi (*Deutschen Patent- und Markenamt/DPMA*)'ne yapılan ve temyiz aşamasında olan DE102019128120.2 ve DE102019129136.4 numaralı patent başvuruları süreci incelendiğinde, Patent Kanunu Bölüm 37 (1) ve ilgili yönetmelik hükümleri gereği²⁸, ancak bir gerçek kişinin buluş sahibi olabileceği, yasanın yapay zekâ sistemlerini de kapsamına alacak şekilde genişletilmesinin mümkün olmadığı, buluş sahipliğinin “buluş sahibinin onurunu” yüceltmek amacı taşıdığından, yapay zekâ sistemleri için böyle bir gereklilik de olmadığı, -her ne kadar öyle olmadığı varsayılsa da- patent başvurusuyla sadece ilginç bir hukuki sorunun açıklığa kavuşturulmasına yönelik bilimsel bir menfaatin amaçlanması halinde, fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde hukuki korunma ihtiyacının bulunmaması sebebiyle başvurunun kabul edilemez olacağı gibi gerekçelerle patent başvurusu kabul edilmemiş ancak bir yapay zekâ sisteminin patent başvurusunda bulunup bulunamayacağı ya da buluş sahibi olarak gösterilip gösterilemeyeceği soruları önemli olduğundan, yeknesak bir içtihat hukuku sağlamak için uyumsuzluğun Federal Adalet Divanı (*Bundesgerichtshofs*) önüne çıkartılması gerektiği gerekçeleriyle temyiz yolu açık

buluşçudan ya da b' de belirtilen kişiden devralın veya d) a, b ve c' de belirtilen vefat etmiş kişilerin yasal temsilcisi olana verilebilir.” Hükümün orijinali için bkz. http://classic.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/pa1990109/s15.html (Erişim: 04.04.2023).

²¹ İlgili karar için bkz. *Thaler v Commissioner of Patents* [2021] FCA 879, <https://www.judgments.fedcourt.gov.au/judgments/Judgments/fca/single/2021/2021fca0879> (Erişim: 04.04.2023).

²² İlgili karar için bkz. *Commissioner of Patents v Thaler* [2022] FCAFC 62, <https://www.judgments.fedcourt.gov.au/judgments/Judgments/fca/full/2022/2022fcafc0062> (Erişim: 04.04.2023). İlgili kararların incelendiği bir çalışma için bkz. BORA ÇINAR, Sevdâ: “Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki Nitelik Tartışmaları Bağlamında Avustralya Federal Mahkemesinin “Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879” ve “Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62” Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yeni İçtihatlar: Ulusal, Uluslararası ve Yabancı Mahkeme Kararları Sempozyumu (Case Law Symposium: Recent Developments In Domestic, International, And Foreign Judiciaries), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 7 Ekim 2022, s.70-71, <https://law.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2022/10/Mahkeme-Kararlari-Sempozyumu-Kitapcc%CC%A7ig%CC%86i.pdf> (Erişim: 02.02.2023).

²³ İlgili karar için bkz. *Thaler v Commissioner of Patents*, [2022] HCATrans 199, <https://artificialinventor.com/wp-content/uploads/2022/11/2022.11.11-Transcript-Special-leave-hearing801737754.1.pdf> (Erişim: 04.04.2023).

²⁴ İlgili hükümler sırasıyla incelendiğinde, The European Patent Convention Art 81: “Avrupa patent başvurusunda buluş sahibi belirtilir. Başvuru sahibi buluş sahibi değilse veya tek buluş sahibi değilse, tanımlama Avrupa patenti hakkının kaynağını belirten bir ifade içerecektir.”, Rule 19 ise ““(1) Bir Avrupa patentinin verilmesi talebi, buluş sahibinin tanımını içerecektir. Ancak, başvuru sahibi buluş sahibi değilse veya tek buluş sahibi değilse, tanımlama ayrı bir belgede dosyalanacaktır. Belirleme, buluş sahibinin soyadını, verilen adlarını, ülkesini ve ikamet yerini belirtecek, 81 inci maddede belirtilen beyanı içerecek ve başvuru sahibinin veya temsilcisinin imzasını taşıyacaktır. (2) Avrupa Patent Ofisi, buluş sahibinin tanımının doğruluğunu teyit etmeyecektir.” şeklindedir. Hükümler için bkz. <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/epc/2020/e/r19.html> (Erişim: 06.04.2023).

²⁵ İlgili karar için bkz. *European Patent Office*, 27.01.2020, RJ/N35111-EP1, <https://register.epo.org/application?documentId=E4B63SD62191498&number=EP18275163&lng=en&npl=false> (Erişim: 05.04.2023).

²⁶ İlgili kararlar için bkz. *Boards of Appeal Of The European Patent Office, Decision of the Legal Board of Appeal 3.1.01 of 21 December 2021*, <https://www.epo.org/law-practice/case-law-appeals/pdf/j200008eu1.pdf> (Erişim: 05.04.2023).

²⁷ Şu an bekleme aşamasında olan ilgili başvuru ilanı için bkz. <https://data.epo.org/publication-server/document?iDocId=6925167&iFormat=0> (Erişim: 05.04.2023).

²⁸ İlgili hüküm (PatG § 37(1)) şu şekildedir: “Başvuru sahibi, başvuru tarihinden itibaren on beş ay içinde veya başvuru için ilgili tarih olarak daha erken bir tarih talep edilmişse, bu tarihten itibaren on beş ay içinde, buluşu yapanın veya yapanların adını verir ve bildiği kadarıyla başka hiç kimsenin buluşla ilgisi olmadığını beyan eder. Başvuru sahibi buluş sahibi değilse veya tek buluş sahibi değilse, patent hakkının kendisine nasıl geldiğini de belirtmelidir. Alman Patent ve Marka Ofisi verilen bilgilerin doğruluğunu kontrol etmez.” Hüküm için bkz. https://www.gesetze-im-internet.de/patg/_37.html (Erişim:05.04.2023).

olarak nihai karar üst mahkemeye bırakılmıştır²⁹.

Birleşik Krallık Fikri Mülkiyet Ofisi (*Intellectual Property Office/IPO*)'ne yapılan ve temyiz süreci devam eden GB1816909.4 ve GB1818161.0 numaralı patent başvuruları süreci incelendiğinde, henüz başvuru yapılmadan IPO Formaliteler Elkitabı 3.05 hükmünde buluşunun adının yer alması gerekliliğini düzenleyen bölümde bir güncelleme yapılarak, yapay zekâ sisteminin buluşçu olarak gösterilmesi durumunda bunun değiştirilmesinin talep edileceği, buluşçunun kişi olması gerekliliği karşısında bunun sağlanmaması sebebiyle başvurunun kabul edilemeyeceği açıklaması eklenmiştir³⁰. Buna uygun olarak reddedilen başvuruya yönelik yapılan itiraz incelemesinde ise böyle bir güncelleme yapılmasının başvuru sahibinin savunma hakkına zarar veren önyargılı bir tutum olduğunu belirterek, bu düzenlemeyi görmezden gelen IPO, insan olmayan buluşçunun buluş sahibi olarak kabul edilip edilmeyeceği, kabul edilebile bu hakkın sistem sahibine geçerli bir şekilde aktarılmasının mümkün olup olmadığı soruları çerçevesinde itirazı incelemiştir. Yapılan inceleme sonucunda, hukuken kişi olarak kabul edilmeyen bir sistemin gerçek kişiler esas alınarak oluşturulmuş buluş sahipliği kapsamına dahil edilemeyeceği, nitekim yapay zekâ sistemler kişi olmadığından, buluş sahibi olarak hakkını devretmesi için gerekli sözleşme ilişkisini de kuramayacağı, ancak yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışmasının keyfi olarak mevzuata dahil edilen bir düzenlemeyle engellenmesi yerine yargı alanında tartışılmasının gerekli olduğu da vurgulanarak, başvuruda gösterilen buluş sahibi yasadaki gereklilikleri karşılamadığı için başvurunun geri çekilmiş sayılmasına karar verilmiştir³¹. Bu karara yapılan itirazı inceleyen mahkemede, meselenin hukuken kişi olmayan yapay zekâ sistemlerini buluşçu kabul etmekle bitmediği, peşi sıra gelecek olan bu sistemlerin hakkı nasıl geçerli şekilde kişilere devredilecekleri sorununun paradoks barındırdığı ve mahkemenin görevinin de patent mevzuatını yeniden yazmak değil yorumlamak olduğu vurgulanarak, hukuken kişi olmadığı açık olan bir sistemin buluş sahibi olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiş ve temyiz talebi reddedilmiştir³². Üç hakimden oluşan Yüksek mahkemede ise bir hakim, buluşçunun gerçek ve ilk mucit olarak gösterilmesinin bir anılma hakkı olduğunu ve asıl olanın patent hakkı sahibi olduğunu vurgulayarak, buluşçu olarak gösterilenin kişi olma vasfını taşıması sebebiyle buluşçuyu gösterme yükümlülüğünün yerine getirilmediği sonucuna ulaşamayacağı ve buluşu yapanın makine olmasının başvuru sahibine patent verilmesine engel bir durum oluşturmayacağını belirtmiş ve Dr. Thaler'ın itirazını kabul etmişse de diğer iki hakim ilk mahkemenin değerlendirmelerine katıldığından, temyiz talebi reddedilmiştir³³. Süreç ise henüz sonlanmamış, UKSC 2021/0201 dava dosyasıyla duruşmalar görülmeye devam edilmektedir³⁴.

Birleşik Devletler Patent ve Marka Ofisi (*United States Patent and Trademark Office/USPTO*)'ne yapılan 16/524,350 numaralı patent başvurusu incelendiğinde, Birleşik Devletler Kanunu 35 §100 (f) ve §115 (a) hükümleri gereği³⁵, buluşçunun gerçek kişi olması şartı arandığı ve kişi olmadığı açık olan bir makinenin buluşçu olarak gösterilmesinin yasal gereklilikleri karşılamadığı belirtilerek başvuru reddedilmiştir³⁶. Bu karara itiraz edilmesi üzerine, yapay zekâ sistemlerinin buluşçu olarak kabul edilip edilmeyeceğini bilimsel olarak değil hukuk metinlerindeki çerçeveye ele almakla görevli olduğunu vurgulayan temyiz mahkemesi, patent yasasının bütünü itibarıyla insan buluşçuyu işaret ettiği, buluşçunun gerçek kişi olması gerekliliğinin mahkeme içtihatlarıyla da sabit olduğu, yasada açıklık bulunduğu halde kapsama birey olmayanların dahil edilmesinin mümkün olmadığı ve dolayısıyla konunun yoruma kapalı olduğu gerekçesiyle bölge mahkemesi kararını onamıştır³⁷. Son olarak ise Yüksek mahkemeye “Patent Yasası, yasal “mucit” terimini kategorik olarak yalnızca insanlarla mı sınırlandırmaktadır?” şeklinde kısaltılan bir soru sunulmuş, dava dosyaları da bu talebe eklenmiştir³⁸.

²⁹ İlgili karar için bkz. BPatG, 11.11.2021 - 11 W (pat) 5/21, <http://juris.bundespatentgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bpatg&Art=en&Datum=2006&Sort=3&Seite=0&nr=42859> (Erişim: 05.04.2023).

³⁰ İlgili hükme (*Intellectual Property Office Formalities Manual* (online version), Chapter 3, Sections 3.05) eklenen kısım ise şu şekildedir: “Belirtilen mucidin bir ‘Yapay Zeka Mucidi’ olduğu durumlarda, Formaliteler İnceleme Uzmanı F7'nin değiştirilmesini talep eder. ‘YZ Buluş Sahibi’, yasanın gerektirdiği ‘bir kişiyi’ tanımlamadığı için kabul edilemez. Bunun sağlanamamasının sonucu, başvurunun s.13(2) uyarınca geri çekilmiş sayılmasıdır.” Hüküm için bkz. <https://www.gov.uk/guidance/formalities-manual-online-version/chapter-3-the-inventor> (Erişim:05.04.2023).

³¹ İlgili karar için bkz. Intellectual Property Office, BL O/741/19, 04 December 2019, <https://www.ipo.gov.uk/p-challenge-decision-results/o74119.pdf> (Erişim: 06.04.2023).

³² Dr. Thaler'ın ilgili açıklamalarının yer aldığı ilgili karar için bkz. [2020] EWHC 2412 (Pat), 21 September 2020, <https://vlex.co.uk/vid/stephen-l-thaler-v-849517231> (Erişim: 06.04.2023).

³³ Stephen Thaler v Comptroller General Of Patents Trade Marks And Designs, [2021] EWCA Civ 1374, 21 September 2021, <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2021-0201.html> (Erişim:06.04.2023).

³⁴ Son olarak 02.03.2023 tarihinde görülen duruşmayı izlemek için bkz. <https://www.supremecourt.uk/watch/uksc-2021-0201/020323-am.html> (Erişim: 06.04.2023).

³⁵ İlgili hükümler sırasıyla, 35 U.S. Code § 100 (f): “Buluş sahibi” terimi, buluş konusunu icat eden veya keşfeden kişi veya ortak bir buluş olması halinde ortaklaşa kişiler anlamına gelmektedir.” ve 35 U.S. Code § 115(a): “Bölüm 111(a) uyarınca yapılan veya bölüm 371 uyarınca usul aşamaya geçen bir patent başvurusu, başvuruda talep edilen herhangi bir buluş için buluş sahibinin adını içerecek veya içermesini sağlayacaktır. Bu bölümde aksi belirtilmedikçe, bir patent başvurusunda talep edilen bir buluşun buluş sahibi veya ortak buluş sahibi olan her kişi, başvuru ile bağlantılı olarak bir yemin veya beyanda bulunacaktır.” şeklindedir. Mevzuat için ayrıca bkz. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2011-title35/html/USCODE-2011-title35.htm> (Erişim: 06.04.2023).

³⁶ USPTO, https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/16524350_22apr2020.pdf (Erişim: 06.04.2023).

³⁷ Thaler v. Vidal, No. 21-2347, Fed. Cir. 05.08.2022, https://cafc.uscourts.gov/opinions-orders/21-2347.OPINION.8-5-2022_1988142.pdf (Erişim: 06.04.2023).

³⁸ İlgili soru başvuru dosyası için bkz. <https://artificialinventor.com/wp-content/uploads/2023/03/United-States-Petition-for-Cert.pdf> (Erişim: 06.04.2023).

IV. TÜRK FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU ÇERÇEVESİNDE YAPAY MUCİT TARTIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Mevcut Hukuki Düzenlemeler Işığında Değerlendirme

Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda patent hakları temel olarak, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu³⁹ (SMK) ve bu kanunun uygulanmasına dair yönetmelik⁴⁰ (SMKY) ile düzenlenmektedir⁴¹. Fikri mülkiyet haklarının tesisi, gerekli korumanın sağlanması ve ilgili bilgilerin paylaşılması gibi faaliyetlerin yürütülmesinde ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı, özel bütçeli TÜRK PATENT görevlidir.

DABUS'un çıktıkları olduğu iddia edilen *fraktal konteyner* ve *nöral alev* fikirlerinin öncelikle, yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilir olma şartlarını taşıması halinde "patentlenebilir" bir buluş olduğunu kabul etmek gerekir⁴². Ancak bu şartların incelenmesi patent başvuru sürecinde de esasa ilişkin bir mesele olduğundan, öncelikle buluşunun kim olabileceği temelindeki şekli inceleme aşamasına odaklanmak gerekmektedir. Nitekim patentlenebilirlik şartları diğer ülke yargı tartışmalarında da sonraya bırakılmış ve asıl mesele olarak yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilip edilemeyeceği çerçevesinde konuya yaklaşılmıştır⁴³. Bu sebeple çalışmamızda da asıl olarak bu soruya odaklanılması tercih edilmiştir.

1. Sınai Mülkiyet Kanunu Çerçevesinde Değerlendirme

SMK m.109/1 hükmüne göre, "patent isteme hakkı, *buluşu yapana* ve onun haleflerine" aittir. Benzer şekilde SMK m.90/5 hükmünün ilk cümlesinde de "*Buluşu yapan*, başvuruda belirtilir." denmektedir. İlgili hükümlerde "buluşu yapan kişi" yerine "buluşu yapan" ifadesinin tercih edilmesi neticesinde, hükümler lafzi olarak değerlendirildiğinde buluşu yapanın açıkça kişi olması gerektiği sonucunun çıkmadığı ve yapay zekâ sistemlerinin de buluşu yapan kapsamına dahil edilebileceği yorumunun yapılması mümkündür. Ancak mevzuatın bir bütün halinde ve içerisinde bulunduğu bağlamla birlikte ele alınması gerekmektedir. Nitekim SMK m.109/1 hükmünün devamında⁴⁴ "Buluş birden çok *kişi* tarafından birlikte gerçekleştirilmişse" şeklinde başlayan ve diğer fıkralarda da sürdürülen "kişi" vurgusu, buluşu yapan ifadesinin "buluşu yapan kişi" şeklinde anlaşılması gerekliliğini açıklığa kavuşturmuştur⁴⁵. Yine benzer şekilde SMK m.90/5 hükmünün devam eden cümlelerinde de kişi vurgusu yapıldığı görülmektedir⁴⁶. Dolayısıyla SMK'da bağlamsal olarak buluşu yapanın yine kişi olarak kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Patent başvurusu açısından konuya yaklaşıldığında ise SMK m.90/3-b hükmü gereği, patent başvurusunda, başvuru sahibinin kimlik ve iletişim bilgilerinin belirtilmesi gerekmektedir. Pek çok düzenlemede "başvuru yapanın/sahibinin kimliği", "başvuru yapan/sahibi gerçek veya tüzel kişi" gibi kavramların kullanılması da kanunun odağına kişileri aldığı ve sistematik olarak uygulamanın bütününde kişi olmaya referans verildiğini göstermektedir⁴⁷. Kaldı ki fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde korumadan yararlanacakların kim olduğuna bakıldığında, SMK m.3 gereği⁴⁸, ilgili düzenlemenin başlığından da başlamak üzere korumadan yararlanmak için "kişi" olmanın şart olduğu açıkça belirtilmektedir.

Sonuç olarak, ilgili düzenlemeler ışığında, kişi olarak kabul edilemeyen bir yapay zekâ sisteminin başvuru sahibi olarak gösterilmesi durumunda, SMK m.90/3-b hükmünde düzenlenen kimlik ve iletişim bilgileri gerekliliği yerine getirilmediğinden, başvurunun işleme dahi alınmaması gerekecektir (SMK m.95/1 ve SMKY m.71/4). Nitekim SMK, başvuruda bulunanın "kişi" olması gerektiğini normatif olarak açıkça ortaya koymaktadır. Patent başvurusunda bulunamayacağı açık olan yapay zekâ sistemlerinin bir kişinin yaptığı patent başvurusunda buluşu yapan olarak gösterilmesi de yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda mümkün görünmemektedir⁴⁹. Dolayısıyla buluşu yapanın gösterilmemesi, gösterilmekle birlikte hukuken "kişi" olarak kabul edilmeyen yapay zekâ sistemlerinin gösterilmesi, buluşu yapanın "adının" gizlenmesi talebinin ise kişi olmayan bir sistem tarafından istenemeyeceği de göz önünde bulundurulduğunda, her

³⁹ RG: 10.01.2017, 29944.

⁴⁰ RG: 24.04.2017, 30047.

⁴¹ Diğer ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat listesi için bkz. <https://www.turkpatent.gov.tr/mevzuat> (Erişim:07.04.2023).

⁴² Patent verilebilirlik şartları hakkında genel bilgi için bkz. TEKİNALP, § 31, N. 26-51; BOZBEL, s. 693-698.

⁴³ Aynı yönde bkz. BAYINDIR, s.87.

⁴⁴ SMK m.109/2-4 hükmü ve hükümlerdeki "kişi" vurgusu şu şekildedir: "(2) Buluş birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmişse patent isteme hakkı, taraflar başka türlü kararlaştırmamışsa bunların tamamına aittir. (3) Aynı buluş, birbirinden bağımsız olarak birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmişse patent isteme hakkı, önceki tarihli başvurunun yayımlanmış olması şartıyla daha önce başvuru yapana aittir. (4) Patent almak için ilk başvuran kişi, aksi ispat edilinceye kadar, patent isteme hakkının sahibidir."

⁴⁵ Gelen bilgi için ayrıca bkz. KAYA, Sencer: "Sınai Mülkiyetin Geleceğinde Yapay Zekâ ve Büyük Veri'nin Yeri", Uzmanlık Tezi, Türk Patent ve Marka Kurumu, Ankara, 2020, s.65-116.

⁴⁶ SMK m.95 hükmü devam cümleleri şu şekildedir "Ancak buluşu yapan, isminin gizli tutulmasını isteyebilir. Başvuru sahibinin buluşu yapan olmaması veya buluşu yapanlardan sadece biri veya birkaçı olması hâlinde bu kişiler, patent başvuru hakkını ne şekilde elde ettiklerini başvuruda açıklamak zorundadır."

⁴⁷ "Başvuru yapanın/sahibinin kimliği" kavramları SMK m.11/1-a, 37/1-a, 37/2-a, 38/2 ve 3, 61/1-a "başvuru yapan/sahibi gerçek veya tüzel kişi" kavramları ise SMK m.15/4, 37/1-b, 62/1,2,4 ve 5, 64/6-c, 93/6, 160/1 ve 6 hükümlerinde açıkça yer almaktadır.

⁴⁸ "Korumadan Yararlanacak Kişiler" başlıklı SMK m.3 hükmü şu şekildedir: "Bu Kanunla sağlanan korumadan; a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, b) Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yerleşim yeri olan veya sınai ya da ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, c) Paris Sözleşmesi veya 15/4/1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler, ç) Karşılıklılık ilkesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti uyuğundaki kişilere sınai mülkiyet hakkı koruması sağlayan devletlerin uyuğundaki kişiler, yararlanır."

⁴⁹ Aynı yönde bkz. BERKMAN, Ece: "DABUS Örneği Işığında Yapay Zekânın Buluşu Niteliğine Dair Değerlendirme", Yapay Zekâ Çağında Hukuk: İstanbul Barosu-Bilişim Hukuku Komisyonu Yapay Zekâ Çalışma Grubu, (12), 2021, s.23, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/2021eylulbulten.pdf> (Erişim: 10.04.2023).

olasılıkla da başvuruda bulunanın buluşu yapan olarak işaret edilmemesi üzerine, patent başvuru hakkını ne şekilde elde ettiğini geçerli bir şekilde gösterememesi, başvurunun şekli şartları sağlayamaması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla şekli şartlardaki eksiklik üzerine TÜRK PATENT'in yapacağı bildirimden itibaren 2 ay içinde, eksikliğin mevzuatın gereklerine uygun şekilde giderilmemesi halinde, başvurunun reddedilmesi gerekecektir (SMK m.95/4 ve SMKY m.96/2).

2. Değerlendirmenin Gerekçesine Yönelik Açıklamalar

Mevcut hukuki düzenlemeler, yorum yapmayı gerektirmeyecek şekilde açıkça buluş sahibi olmayı, patent başvurusunda bulunmayı ve patent hakkı sahibi olmayı kişi olma ön kabulüne dayandırmaktadır⁵⁰. Bu mevzuat değerlendirmesinin, yapay zekâ sistemlerinin yaratıcılık ve otonom faaliyetlerinin artmasıyla sistemi çalıştıran ya da çalışır kılan kişilerden gittikçe soyutlaşan fikir ve ürünlerinin akıbetini adaletli bir şekilde netleştirmekten oldukça uzak olduğu ve öyle ki fikri mülkiyet hukukuna hakim olan gerçek ve ilk buluşçu ilkesine de aykırılık oluşturduğu düşünülebilir⁵¹. Ancak patent sistemi, gerçekte buluş sahibi olan yapay zekâ sistemlerini hukuken tanımak yerine yapay zekâ sisteminin sahibini ya da işaret ettiği herhangi bir kişiyi makinenin çıktısı olan buluşun sahibi olarak kabul ederek, kendi içinde oldukça tutarlı hareket etmeyi sürdürmektedir⁵². Nitekim TÜRK PATENT, başvuru sahibinin gerçek buluşçu olup olmadığını şekli gereklilikleri aşacak şekilde incelemeye yetkili olmadığı gibi aksi ispat edilmediği sürece, başvuruyu yapan kişi hukuken de patent isteme hakkının sahibi olarak kabul edilmektedir (SMK m.110/1). Başvuru sahibinin bizzat yapmadığı bir buluş için patent istemesi durumunda, kendini buluşu yapan olarak göstermesiyle çarpıtılan ya da buluşu yapanın adının gizlenmesi ile örtülen hakikatin ortaya çıkarılması için yine ancak buluşu yapanın, “adının” belirtilmesini isteme hakkını kullanması ve bunu talep etmesi (SMK m.90/6), başvuru sahibine dava açması (SMK m.110/2), davayı kazanırsa da ya mevcut başvurunun kendi “adına” çevrilerek devamını istemesi ya da yeni bir başvuruda bulunması, özetle “kişi” olmaya bağlanmış hak ve imkanları kullanması gerekmektedir⁵³. Bu sebeple mevcut patent sisteminde yapay zekâ sistemlerinin buluşu yapan olarak kabul edilememesi, ilgili tüm süreçte tanınan hak, koruma ve menfaatler bütününe “kişi”lere yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışanların buluşlarının patent hakkının işveren tüzel kişilere tanınması imkanı bile buluş yapmanın insana özgü olduğu ve buluş sahibinin de ancak gerçek kişi olabileceği kabulünü esnetmemektedir⁵⁴. Sistem o kadar “kişi” olmak üzerine kuruludur ki sadece patent bakımından değil diğer fikri mülkiyet hakları bakımından da sistemin gerçekliği yansıtmaması üzerine yapılması gereken aksiyonları almak için dahi yine kişi olunması şarttır⁵⁵. Nitekim Yapay Mucit Projesi bile özünde, yapay zekâ sistemlerinin talep ve isteklerine göre değil yine kişi olan insanların beklenti ve idealleri özelinde ve sonuç olarak yine kişiye dayalı bir proje olduğu için sürdürülebilme ve hukuk alanına taşınabilmektedir.

Dolayısıyla teknik olarak yapay zekâ sistemlerinin, gelişim özelliklerine göre, çalıştırılarak ya da otonom bir şekilde oldukça yenilikçi, yaratıcı ve sanayiye de uygulanabilir çıktılar ortaya çıkarabileceklerini kabul etmek mümkündür. Ancak bu gerçekliğin hukuken de kabul edilmesi gerekip gerekmediği farklı bir değerlendirme gerektirmektedir. Neticede yapay zekâ sistemleri, yaratıcı çıktılar çıkarabilmekteyse de çıktılarının yaratıcılık taşıyıp taşımadığını, dahası neden bu çıktıları çıkardıklarını dahi bilmemekte, anlam yine bu sistemi kullanan insanların zihinsel alanında var olmaktadır⁵⁶. Kaldı ki insan yaratıcılığı bu durumda bile henüz sahneden tamamen çekilmiş de değildir⁵⁷. Yaratıcı çıktılar sunabilen bir sistemi tasarlama yaratıcılığını gösteren insanların, bu sistemler hukuken tanınmadığı sürece, sistem çıktıları üzerinde hak iddia etmeleri ve çıktıları sahiplenmeleri dürüstlüğe aykırı bir davranış olarak değerlendirilmemelidir⁵⁸. Nitekim yaratıcı çıktılar sunan bir sistemin yaratıcısı olmak, ilk kez fotoğraf ve baskı makinelerini icat ederek resmin egemen olduğu bir piyasaya fotoğrafla dahil olmak gibidir. Yapay zekâ sistemleri de o dönemlerin fotoğraf makinesi kadar şartıcı, üstün, yenilikçi ve en nihayetinde yine de bir araç durumdadır. Esasında tek fark, fotoğrafçının, makineyi de çıktıyı da sahiplenmekte en ufak bir tereddüt etmemesinden kaynaklanmaktadır. Kaldı ki fotoğraf makineleri yaygınlık kazandığında bile yine çıktılar üzerinde makineyi her kullanan kişi hak iddia etmeyi sürdürmüş, kimse fotoğraf makinesine sanatçı olarak bakmayı düşünmediği gibi makineyi insan dışında kullananlar için bile kapsamı genişletmeyi düşünmemiştir⁵⁹. Bilinç,

⁵⁰ Benzer yönde bkz. ÖZKAN ŞAHİN, Gizem/ŞAHİN, Çağatay: “Yapay Zekâ Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), 2022, s.124.

⁵¹ Benzer görüşte bkz. ÇELİK, Muhammet Emir: “Yapay Zekâ Ürünlerinin ve Sahiplik İkileminin Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 71, 2022, s.611.

⁵² Bu kabulün fikri mülkiyet hukukunun amacıyla da örtüştüğü yönünde bkz. ÖZÇELİK, Ş. Barış: “Yapay Zekânın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler”, Adalet Dergisi, 66, 2021, s.109.

⁵³ TEKİNALP, § 33, N. 1.

⁵⁴ TEKİNALP, § 33, N. 7; BOZBEL, s.689; Fikri haklar bakımından benzer değerlendirme için bkz. KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s.126; ÖZKAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s.234.

⁵⁵ KILIÇOĞLU, s.125.

⁵⁶ Benzer yönde bkz. ÖZKAN, s.85.

⁵⁷ Benzer yönde bkz. BONADIO, Enrico/MCDONAGH, Luke/DINEV, Plamen: “Artificial Intelligence as Inventor: Exploring the Consequences for Patent Law”, Intellectual Property Quarterly, 1, 2021, s.48-66.

⁵⁸ Makinenin çalışma talimatları ve fonksiyonu insan tarafından yapıldığı sürece, makinenin çıktılarının da insan yaratıcılığının bir uzantısı olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. ÖZKAN, s.83.

⁵⁹ Örneğin bir maymunun çektiği fotoğraflar üzerinde telif hakkı sahibinin makine sahibinin değil fotoğrafları çeken maymun olması gerektiği yönündeki iddia kabul edilmemiştir. İlgili karar için bkz. Naruto- Slater, No. 16-15469 (9th Cir. 2018), <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca9/16-15469/16-15469-2018-04-23.html> (Erişim: 11.01.2021); Benzer yorumun hayvanların yaptıkları resimler için de geçerli olduğu yönünde bkz. KILIÇOĞLU, s.125; ÖZKAN, s.87.

irade ve hukuken reddi zor bir otonomluk aşamasına gelinmediği sürece, DABUS ‘un da Dr. Thaler’in gözetimindeki bir araç olarak kabul edilmesi mevcut duruma en uygun yaklaşım olacaktır⁶⁰. Kaldı ki DABUS’un yaratıcılığının fikri mülkiyet hukuku sistematigini zora soktuğu da tam olarak gerçek durumu yansıtmamaktadır. Nitekim Dr. Thaler’in buluşu yapan olarak DABUS’u işaret etmesi değil, kendisinin buluşu yapmadığını beyan etmesi sebebiyle patent başvurularından sonuç alınamamaktadır. Dolayısıyla, yapay zekâ sistemlerinin buluşu yapan olarak kabul edilmemesinin yeniliği engelleyeceği ve patent sistemini çıkmaza sürükleyeceği endişesi de gerçekliği yansıtmamaktadır⁶¹. Muhtemelen insandan çok yapay zekâ sistemlerinin katkı sunduğu ancak açıkça bunun ortaya koyulmadığı pek çok buluş çoktan patentlenmiştir ve patentlenmeye de devam edecektir. Fakat Dr. Thaler’in bir iddiası oldukça yerindedir. Buluşta insandan çok yapay zekâ sistemlerinin etkin olduğu durumlarda, makine yardımının ya da doğrudan salt makinenin çıktısı olduğunun gizlenmesi, insan buluşçular için uzun emek ve çalışma gerektiren yenilikler üzerine çalışılması yönündeki motivasyonu azaltabilecektir. Bu durumda, patentlerde buluşu yapan olarak makinelerin gösterilmemesi, makineler ve çalıştıranlar açısından haksızlık olmasa bile gerçek buluşçu insanlar açısından mucitliğin anlamını değiştirerek, başarılarının değerini düşürebileceği için risklidir. Hatta öyle ki dileyenin ücretini ödeyerek bir yaratıcılık makinesinden çıktı alması ve adını buluşçu olarak tarihe geçirmesi imtiyazını elde etmesi bile mümkündür. Buluşçu olmadaki özgünlük, emek ve yeteneğin makinelerle rekabet etmesi adil olmayacağı gibi çıktılarının sahiplenilmesinin kolaylığı da insanlar tarafından suistimale açık bir durum yaratacaktır. Dolayısıyla sadece patent hukuku değil rekabet hukuku boyutuyla da sorunun ele alınması ve ortak bir politika oluşturulması gerekmektedir⁶². O halde yapay zekâ sistemleri, buluşu yapan ya da patent sahibi olarak tanınmasa bile -ki makineler haklarının peşine düşecek kadar bilinç kazanmadığı sürece buna gerek de yoktur⁶³- buluş sürecinde makinelerden alınan desteğin açıklanması, belki de yeni bir kategori açılması yoluyla teknolojinin yarattığı teknolojilerin farklı bir çerçevede yeniden ele alınması gerekmektedir⁶⁴. Aksi bir durum önceki örnekten devam etmek gerekirse, ressamlarla fotoğrafçıları aynı kategoride değerlendirmekte ısrar etmek kadar haksız ve tutarsız bir yaklaşım olacaktır. Nitekim insan buluşçular tıpkı ressamlar gibi uzun emekler, tecrübe ve düşünceler neticesinde bir ürün ortaya koymaktayken, her ne kadar açı ve kompozisyon fotoğrafı da önemli olsa da resim ve fotoğraf, süreç ve yöntem bakımından birbirinden çok farklı alanları temsil etmektedir⁶⁵. Yapay zekâ sistemlerinin çıktılarını yönelik ayrı bir kategori açılması önerisinin, fikir ve sanat eserleri açısından ele alındığı mevzuat örnekleri de bulunmaktadır⁶⁶. Bu şekilde yeni alanların ve kategorilerin açılması her ne kadar makineler lehine algılsa da aslında bu açılım hem teknoloji hem insan yaratıcılığının gelişmesi için büyük fırsatlar taşımaktadır. İlk fotoğraf makinesini icat edenin fotoğrafları için övgüler ve resim odaklı görsel çıktılarını esas alarak fotoğraflara yönelik yapılan tartışmalar anlamlı olsa da herkesin fotoğraf makinesine ulaşabilmesiyle kimse ressam olamadığı gibi ayrı bir sanata evrilen fotoğrafçılıkta da en kaliteli makineye sahip olmak en sanatsal fotoğrafları çekmek anlamına gelmemiştir. Sonuç olarak her alanda ve her durumda özgünlük, yaratıcılık ve emeğin onurlandırılmasında insan yine de makine karşısındaki üstünlüğünü korumayı başarmıştır. Yapay zekâ sistemleri karşısında da durumun değişip değişmeyeceğini belirleyecek olan da kanaatimizce yine makineler değil insanlar olacaktır. Her yeni açılım ve köklü değişim yine özünde insan kararına dayalı olarak hukuk alanında varlık kazanmayı sürdürecektir⁶⁷. Bu kararın nasıl alınacağı meselesi ise öncelikle bu kararı almaya kimin yetkili olduğunun doğru tespit edilmesini gerektirmektedir.

B. Yapay Zekâ Sistemlerinin Buluş Sahibi Olmasının Yargısal Yorum Değil Kanun Değişikliği Gerektirdiği Üzerine Bütünsel Bir Değerlendirme

⁶⁰ Benzer bir çıkarım için bkz. ÖZKAN, s.84.

⁶¹ DABUS’a dair mahkemeye sunulan, aksi yöndeki 13.10.2020 tarihli görüş yazısı için bkz. <https://register.epo.org/application?documentId=E5DDKXEO1574240&number=EP18275163&lng=en&npl=false> (erişim tarihi, 11.01.2021); görüşü destekler mahiyette detaylı açıklama ve gerekçeler için bkz. <https://artificialinventor.com/patent-applications/> (erişim tarihi, 11.01.2021).

⁶² BOSHER, Hayleigh/GURGULA, Olga/STOKES, Simon/WANG, Faye/WESTENBERGER, Paula: “WIPO Impact of Artificial Intelligence on IP Policy Response from Brunel University London, Law School & Centre for Artificial Intelligence”, Brunel University London, 2020, s.11, https://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/artificial_intelligence/call_for_comments/pdf/org_brunel.pdf (Erişim: 10.04.2023); Fikri mülkiyet hukuku ve rekabet hukukunun ortak amacı teknolojik yeniliklerin teşviki olduğundan, her iki alanın da birbiri ile uyumlu olması gerektiği yönünde bkz. ODMAN, N. Ayşe: Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s.26.

⁶³ İnsanın kendinden üstün teknolojiler yaratması gibi teknolojinin de kendinden daha üstün ve daha zeki bir teknolojiyi ortaya çıkarabileceği yönünde bkz. KURZWEIL, Ray: The Age of Spiritual Machines, Penguins Book, New York, 2000, s.47; LUGER, George F. : Artificial Intelligence, Fifth Edition, Addison Wesley, Harlow, 2005, s.13; “yaratılan insan yaratıcı olabiliyorsa neden insanın yarattıkları da yeni şeyler yaratmasın ki” vurgusuyla yapay zekâyı mucit olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki karar için bkz. Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, <https://artificialinventor.com/wp-content/uploads/2021/08/Thaler-v-Commissioner-of-Patents-2021-FCA-879.pdf> (Erişim: 09.08.2021).

⁶⁴ Avrupa Parlamentosu’nun benzer endişelerden yola çıkarak benzer bir çözüm üzerinde düşünülmesi gerektiğine yönelik açıklamaları için bkz. 2020/2015(INI) REPORT on Intellectual Property Rights for The Development of Artificial Intelligence Technologies (EP, 2020/2015(INI)), J 15, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_EN.pdf (Erişim: 20.06.2022).

⁶⁵ Benzer yönde bkz. ÖZKAN, s.14.

⁶⁶ İngiliz Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu’nun ilgili hükmünde (Copyright, Designs and Patents Act 1988 art 178) bilgisayar tarafından üretilmiş eser “insan eser sahibinin olmadığı koşullarda üretilmiş eser” olarak tanımlanmaktadır. Düzenlemenin tamamı için bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents> (Erişim: 10.04.2023).

⁶⁷ BORA ÇINAR, Sevda: Şirketler Hukukunun Geleceği Üzerine Bir İnceleme: Şirket Yönetiminde Yapay Zekâ (Yapay Zekâ), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s.176.

Fikri mülkiyet hukukunun amacının yenilikleri teşvik etmek, ödüllendirmek ve teknolojinin ilettilmesini sağlamak olduğu düşünüldüğünde, yapay zekâ sistemlerinin etkisinin artmasıyla birlikte, bu alan, amaç ve geleneksel yapı arasında sarsılmaya başlamaktadır⁶⁸. Fikri mülkiyet hukuku alanında tartışmaya açılan yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilip edilmeyeceği, fikri mülkiyet hukukunun amaçları yanında bu alana hakim olan gerçek ve ilk buluşçunun gösterilmesi ilkesi, ortaya çıkan çıktıda emek harcanması, katkı sunulması gibi uzunca bir süre insan egemenliğinde ve tekelinde olan alanları odağına aldığı için, konunun yalnızca fikri mülkiyet alanına özgü dar bir sorun olarak anlaşılması hatasına düşülmektedir. Ancak hem fikri mülkiyet hukukunun ve hem de teknolojinin gelişmesiyle birlikte diğer hukuk alanlarının yüzleştiği asıl sorun “yapay zekâ sistemlerinin hak sahibi olarak kabul edilip edilmeyeceği”, başka bir deyişle “makine hakları”dır⁶⁹.

Hukuk, hak sahibi olarak gerçek ve tüzel kişileri kabul etmektedir⁷⁰. Hukukun kabul ettiği kişi kavramının kapsamını genişletmek ve elbette ki daraltmak, zihinsel, toplumsal, hukuki, ekonomik, siyasi, politik ve kültürel bir dizi kabul gerektirmektedir. Eğer yapay zekâ sistemleri de hak sahibi olarak kabul edilmeye değer görülecekse, bunun köklü bir dönüşüm ve zihniyet yapısı değişikliği, anayasa düzeyinde kanunlaştırma ve hatta halkoylamasını gerektirecek bir uzlaşma sağlanmasını gerektirdiği düşünülmektedir⁷¹. Çoğunlukla makinelerin, insandan daha üstün ve yaratıcılık yetenekleri göstermeleri olasılığında bunun olacağı ya da olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak makineler hak sahibi olarak kabul edilecekse, bunu mümkün kılacak olan, bu kabulün toplum için fayda sağlayacağını düşüncülmektedir. Nitekim insanların köle olarak alınıp satıldığı dönemlerde bile tüzel kişilik mantalitesinin geliştirilip mal ve kişi topluluklarının hak ve sorumluluk sahibi kılınmasının gerisinde de tüzel kişilerin insan gibi özellikler göstermesi, bilinçli, yaratıcı, üstün ya da canlı olması değil ekonomik, hukuki, ticari ve sorumluluk anlamında “insan ve toplum ihtiyaçları”na pratik bir fayda sağlaması etkili olmuştur⁷². Yine de vaktiyle gerçek kişilerin konumlandırılabilirdiği “doğal köle” statüsüne yaratıcılık ve bilinçlilikle donatılması olasılığında bile yapay zekâ sistemlerinin oturtulması ironik olacaktır⁷³. Yapay zekâ sistemleri için de kölelikten kişiliğe doğru seyreden benzer bir hukuki tanımın yakın olduğu, eşyadan kişi olmaya doğru hukuki niteliğin dönüşüm geçireceği düşünülebilir⁷⁴. Özellikle yönetim ve karar alma mekanizmalarında, para piyasalarında, ulaşım ağlarında ve ticaretin neredeyse her alanında insan egemen sistemlerin normal haline gelen dijital yardımcıların, yetkiler kadar sorumlulukları da devralmasının istenmesi olasılığında, dijital ajanların yeni elektronik kişilik çerçeveleriyle hukuk sahnesine çıkarılması süreci hız kazanacaktır⁷⁵. Elbette ki bunu asıl hızlandıran, sistemlerin yaygınlık kazanması, gelişmelerinin sürmesi, pek çok alanda insanı devreden çıkarması ve bir noktadan sonra belki de hukuken tanınmalarının kaçınılmaz hale gelmesi olacaktır.

Yapay zekâ sistemlerinin hak sahibi olarak kabul edilmesi de başlı başına sorunu çözmeye yetmemektedir. Nitekim bu halde de bu sistemlerden hakları kanun gereği devralmış kabul edilecek kişilerin kim ya da kimler olacağı meselesi ortaya çıkmaktadır. Yapay zekâ teknolojileriyle oluşturulan sistemlerin her bileşeni çeşitli şekillerde fikri mülkiyet haklarından oluşan bir yumak gibidir. Böyle karmaşık bir sistemi işler kılan kişilerden, sistem çıktıları üzerinde donanım, yazılım, kaynak kodundaki telif hakkı sahibi ya da işlenen verileri girenler gibi paydaşlardan hangisi daha çok hak iddia edebilecektir⁷⁶? Sistemin oluşturulması, çalıştırılması ve geliştirilmesinde bu kadar paydaş yer alırken içlerinden biri ya da birilerinin diğerlerine göre hukuken daha fazla hak sahibi kılınması, diğer katılımcıların çalışma şevkini kırarak ve belki de teknolojinin geliştirilmesini dolaylı olarak yavaşlatacak ya da engelleyecektir⁷⁷. Bir kez buluş sahibi olarak kabul edilen sistemin buluş sahibi olmaya tanınan hakları nasıl kullanacağı, sistem içerisindeki fonksiyonunu nasıl yerine getireceği de belirsizdir. Çalışanların buluşları çerçevesinde bile yine çalışanların çeşitli beyan yükümlülükleri ve hakları bulunduğu ortadadır⁷⁸. Mevcut patent sistemi içerisinde, yapay zekâ sistemlerinin hak sahipliğine yönelik hukukta köklü bir değişim gerçekleşmeden ve kapsayıcı bir hukuki çerçeve oluşturulmadan patent hukukuna dahil edilmesi uygun değildir⁷⁹. Neticede kişi olmaya odaklı bir hak

⁶⁸ BOSHER/GURGULA/STOKES/WANG/WESTENBERGER, s.5.

⁶⁹ Ön sorunun yapay zekâ sistemlerin hukuki niteliği olduğu yönünde benzer değerlendirme için bkz. BORA ÇINAR, Yapay Zekâ, s.228; KARATAŞ, Esra/KARACA, Uğur: “Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (1) 2022, s.24.

⁷⁰ CAN, Mustafa Erdem: Özel Hukukta Tüzel Kişiler, 2. Baskı, Ankara Basım Ofset Matbaacılık, Ankara, 2019, s.15; DURAL/SARI, N. 1073.

⁷¹ BORA ÇINAR, Sevda: “Dava Yönetimi ve Yapay Zekâ Etkileşimi Üzerine Düşünceler”, Legal Hukuk Dergisi, 20 (234), 2022, s.2117; BORA ÇINAR, Yapay Zekâ, s.228; Bilincin insana özgü bir yetenek olup olmadığı konusunda ontolojik sorunun çözümünün bu soruna da ışık tutacağı yönünde bkz. GÖZÜBÜYÜK, Barış: “Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlerle İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Kırkkale Hukuk Mecmuası, 1, 2021, s.67; BORA ÇINAR, Sevda: “Yapay Zekânın Hukuki Niteliği: Felsefi, Bilimsel ve Tarihi Yaklaşımlarla Malvarlığı Unsurlarının Kişiliğe Giden Süreci (Hukuki Nitelik)”, Uluslararası Bilişim Kongresi Bildiriler Kitabı (International Informatics Congress 2022 Proceedings Book), 17-19 Şubat 2022, Batman Üniversitesi Yayınevi, 2022, s.419.

⁷² BORA ÇINAR, Hukuki Nitelik, s.420; KARATAŞ/KARACA, s.26.

⁷³ SOLUM, Lawrence B.: “Legal Personhood for Artificial Intelligences”, North Carolina Law Review, 70(4), 1992, s.1276, <https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3447&context=nclr> (Erişim: 10.04.2023).

⁷⁴ BORA ÇINAR, Hukuki Nitelik, s.420.

⁷⁵ BORA ÇINAR, Yapay Zekâ, s.134; Elektronik kişilik hakkında bir değerlendirme için bkz. ÖZKAN ŞAHİN/ŞAHİN, s.119.

⁷⁶ Benzer sorular ve belirsizlik vurgusu için bkz. BAYINDIR, s.79; GÖZÜBÜYÜK, s.68.

⁷⁷ Benzer yönde bkz. ÇELİK, s.608.

⁷⁸ Çalışanların buluşları hakkında bilgi için bkz. TEKİNALP, § 33, N. 11-44; KILIÇOĞLU, s.215-218.

⁷⁹ Benzer belirsizlik vurgusu ve değerlendirmeler için bkz. Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62,

sisteminde bir unsurun yapay ve çerçevesi detaylıca oluşturulmamış bir sisteme transferi, sistemin yıkılması için tek başına yeterli bir hamle olmaktadır⁸⁰.

Makine hakları düzenlenecekse tıpkı tüzel kişiliğin tanınmasında olduğu gibi kapsamlı bir düzenleme ile sağlıklı bir şekilde hukuk alanına taşınması şarttır. Öncelikle yapay zekâ teknolojilerinin rasyonel bir düzlemde ve patent sistemiyle de uyumlu şekilde etkinlik, seviye ve işlevsellik sınıflandırılmasının yapılması ve grupların hukuki çerçevesi tespit edilerek kişi ya da kişi benzeri yasal bir statüye kavuşturulması gerekmektedir⁸¹. Bu noktada en destekleyici sistem, bu teknolojilerin patent sürecinde gerekli vasıflandırılmalar yapılarak kaydedilmesidir. Gerçekten de tasarım ve yaratım aşamasında en nihayetinde bu teknolojiler fikri mülkiyet kapsamında korunmak isteneceğinden, neleri yapabildiği ve ne kadar etkili olabildiği bu aşamada belirlenmiş olmaktadır. Yasama çalışmaları, sadece kişiliği değil hak ve sorumlulukları da içereceğinden ayrı bir güvence fonunun oluşturulması ya da sigorta poliçeleriyle olası zararların telafi olanaklarının sağlanması da faydalı olacaktır⁸².

V. SONUÇ

Fikri mülkiyet hukuku alanında buluşu yapan kavramı, kimi mevzuat örneklerinde açıkça, kimi mevzuat örneklerinde ise bağlamdan yola çıkılarak gerçek kişiyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Teknolojinin geliştirilmesi ve yeniliklerin teşvikini amaçlayan fikri mülkiyet hukuku oluşturulurken, yaratıcılık, zekâ, yenilik, çözüm üretme gibi insana özgülenen yeteneklere dayanan buluş ortaya çıkarma sürecinin insan olmayı karşılaması anlaşılabilir bir durumdur. Ancak insana özgülenen alan ve yeteneklerin hızla teknolojik materyallere transfer edilebilmesi neticesinde, uygulamadaki gerçeklik, yasalardaki kabullerle uyumunu her geçen gün biraz daha yitirmektedir. Sürekli değişim halinde olan uygulamadaki sorunları gidermekte, görece sabit olan mevzuatın yetersiz hale gelmesi yeni bir durum değildir. Nitekim bu öngörüyle mevzuatın yargıya esneklik ve takdir yetkisi tanıdığı düzenleme tercihleri de bunu kolaylaştırabilmektedir. Ancak yapay zekâ sistemlerinin otonom olarak ve tasarımcısını aşarak özgün ve yenilikçi çıktılar ortaya çıkarması karşısında, yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu, yargının hazırlıklı olmadığı bir meseledir. Bazı uygulama ve mevzuat arasındaki belirsizlikler, yargısal yorum yoluyla giderilebilse de bu mesele, yasama faaliyetini zorunlu kılan, uygulama ve mevzuat arasındaki derin bir uçurumu işaret etmektedir.

Yargı alanında mevzuatla bağlı olan yargı mensuplarının kişi kavramını genişletmeleri ya da hak sahibi olmaya yönelik kabulleri eğip bükmeleri kanunilik, hukukun öngörülebilirliği, yargının yasama faaliyeti yapamaması gibi pek çok temel hukuk ilkesi ile gelişmektedir. Dolayısıyla yapay zekâ sistemlerinin buluşçu olarak kabul edilmemesi, yargının yetkisi dahilinde ve mevcut patent sistemiyle de uyumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bir bakıma malumun ilanı niteliğinde olan bu yaklaşım o kadar makul bir değerlendirmedir ki Birleşik Krallık’da olduğu gibi patent ofisinin işleyişine ilişkin uygulama elkitabına olumsuz değerlendirmenin eklenmesiyle dahi DABUS hareketinin gündeme getirdiği belirsizliğin giderilmesi mümkündür. Her ne kadar yapay zekâ sistemlerinin buluşçu olarak kabul edilmemesi bu kadar basit düzenlemeler ve yorum yoluyla ortaya koyulabilse de yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabulü ise değil bir yönetmelik hükmü, mahkeme içtihadıyla dahi mümkün görünmemekte, hatta halkoynamasına sunulmayı gerektirecek önemde köklü bir hukuki reform ve tüm ilgili mevzuatlarda büyük bir dönüşüm gerektirdiği düşünülmektedir. Bu kabulün gerçekten gerekli olup olmadığı ve buna yönelik gerçek bir ihtiyaç olup olmadığı da ayrıca ele alınması gerektiği açıktır. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda, mevcut hak sahipliği çerçevesinin yetersiz olduğu ve çağın gereklerini karşılamadığı sonucuna ulaşırsa da bu kapsamın genişletilmesi ancak kapsamlı bir yasa politikası ve stratejisi etrafında mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak yapay zekâ sistemlerinin buluş sahibi olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülüyorsa bu kararın yargının değil yasamanın faaliyet alanına girdiğinin kabulü gerekmektedir. Ancak yine de bu meselenin yargı alanında tartışılması ve gündemde tutulması önemlidir. Nitekim yasama alanında böyle bir faaliyete girişilmesini mümkün kılan da yine uygulamadaki ihtiyaçları yansıtan yargısal değerlendirmelerdir. Bu tür tartışmaların yaygınlaşması, belirsizliklerin ortaya koyulması ve mevcut düzenlemelerin hukuki gerçeklikle örtüşmemeye başladığının kabul edilmesi üzerine, bu konu er ya da geç kanun koyucunun gündemine taşınacaktır. Nitekim ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok araştırma ve inceleme çalışmaları yapılarak yapay zekâ sistemlerinin hukuki nitelik çerçevesi üzerinde çalışmalar yürütülmektedir. Hukukun hakkın öznesi olarak tanıdıklarının kapsamı, toplumsal ihtiyaçlar, bilinç, farkındalık, kültür, ekonomik ve sosyal değişimler neticesinde uzun bir sürece ve özünde uzun bir mücadeleye bağlı olarak şekillenmektedir. Benzer bir açılımın yapay zekâ sistemlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi, insan olmanın ve hak sahibi olmanın anlamının yeni bir çerçeve ile yeniden ele alınmasıyla ve bir bakıma teknolojinin toplumda yarattığı etkiyle paralel şekilde ilerleyecektir. Teknoloji, geçmiş alışkanlık ve kabulleri sarstıkça, teknolojik materyallerin hukuk sahnesindeki yerini sağlamlaştırması ve dijital dönüşümün hız kazanması da mümkün olacaktır. John Maynard Keynes’in de vurguladığı gibi:

“Zorluk, yeni fikirlerde değil, çoğumuz gibi değiştirilenler için zihnimizin her köşesine dal budak salan eski fikirlerden kaçmakta yatmaktadır.” Orijinali “The difficulty lies, not in the new ideas, but

<https://www.judgments.fedcourt.gov.au/judgments/Judgments/fca/full/2022/2022fcafc0062> (Erişim: 04.04.2023).

⁸⁰ Benzer yönde BOSHER/GURGULA/STOKES/WANG/WESTENBERGER, s.7.

⁸¹ BORA ÇINAR, *Yapay Zekâ*, s.292.

⁸² SOLUM, s.1245; BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru: *Buluşçu Yapay Zekâ ve Patent Hukuku*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020, s.60; BORA ÇINAR, *Yapay Zekâ*, s.229.

in escaping the old ones, which ramify, for those brought up as most of us have been, into every corner of our minds⁸³

olan bu alıntı, DeepL Translator kullanılarak bu şekilde çevrilmiştir⁸⁴. Yazar olarak “ramify” kavramı için “sarmak” kavramını kullanmayı düşünürken, yapay zekâ destekli çeviri programı DeepL Translator, aynı kavram için “dal budak salmak” gibi güçlü ve söz sanatı içeren bir kavram kullanımını önermiştir. Görüldüğü üzere bu güçlü çeviri yeteneği ve çalışmamıza kattığı değer sebebiyle ilk atıftan başlamak üzere çeviri programının kullanıldığı her durumda kendisine atıf verilmesine özellikle dikkat edilmiştir. Fikri Mülkiyet hukukunun yapması gereken de belki de bu kişisel hassasiyetimizi genele yaymaktır. Nitekim teknolojik sistemler insan gibi ya da insandan daha fazla katkı sunduğu noktada, katkılarının gerektirdiği atfı alabilmeleri ve görünür kılınmaları, bu sistemler açısından olmasa bile hem bu sistemleri geliştiren insanlar hem de bu sistemleri kullanmadan ortaya fikir ve ürün çıkaran diğer insanların emek ve yaratıcılıklarına karşı dürüstlük kuralının bir gereği olarak değerlendirilmelidir⁸⁵.

KAYNAKÇA

- BAYINDIR, Anıl Sena: Yapay Zeka Teknolojilerinin Ortaya Koyduğu Buluşların Patentlenebilirliği, Yetkin, Ankara, 2022.
- BERKMAN, Ece: “DABUS Örneği Işığında Yapay Zekânın Buluşçu Niteliğine Dair Değerlendirme”, Yapay Zekâ Çağında Hukuk: İstanbul Barosu-Bilişim Hukuku Komisyonu Yapay Zekâ Çalışma Grubu, (12), 2021, s.18-23, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/2021eylulbulten.pdf> (Erişim: 10.04.2023).
- BONADIO, Enrico/MCDONAGH, Luke/DINEV, Plamen: “Artificial Intelligence as Inventor: Exploring the Consequences for Patent Law”, Intellectual Property Quarterly, 1, 2021, s.48-66.
- BORA ÇINAR, Sevdâ: “Dava Yönetimi ve Yapay Zekâ Etkileşimi Üzerine Düşünceler”, Legal Hukuk Dergisi, 20(234), 2022, s.2089-2130 (Dava Yönetimi).
- BORA ÇINAR, Sevdâ: Şirketler Hukukunun Geleceği Üzerine Bir İnceleme: Şirket Yönetiminde Yapay Zekâ, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (Yapay Zekâ).
- BORA ÇINAR, Sevdâ: “Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki Nitelik Tartışmaları Bağlamında Avustralya Federal Mahkemesinin “Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879” ve “Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62” Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yeni İçtihatlar: Ulusal, Uluslararası ve Yabancı Mahkeme Kararları Sempozyumu (Case Law Symposium: Recent Developments In Domestic, International, And Foreign Judiciaries), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 7 Ekim 2022, s. 70-71, <https://law.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2022/10/Mahkeme-Kararları-Sempozyumu-Kitap%CC%A7ig%CC%86i.pdf> (Erişim: 02.02.2023) (Kararların Değerlendirilmesi).
- BORA ÇINAR, Sevdâ: “Yapay Zekânın Hukuki Niteliği: Felsefi, Bilimsel ve Tarihi Yaklaşımlarla Malvarlığı Unsurlarının Kişiliğe Giden Süreci”, Uluslararası Bilişim Kongresi Bildiriler Kitabı (International Informatics Congress 2022 Proceedings Book), 17-19 Şubat 2022, Batman Üniversitesi Yayınevi, 2022, s. 417-427, <http://earsiv.batman.edu.tr/handle/20.500.12402/4205> (Erişim: 02.02.2023) (Hukuki Nitelik).
- BOSHER, Hayleigh/GURGULA, Olga/STOKES, Simon/WANG, Faye/WESTENBERGER, Paula: “WIPO Impact of Artificial Intelligence on IP Policy Response from Brunel University London, Law School & Centre for Artificial Intelligence”, Brunel University London, 2020, https://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/artificial_intelligence/call_for_comments/pdf/org_brunel.pdf (Erişim: 10.04.2023).
- BOZBEL, Savaş: Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru: Buluşçu Yapay Zekâ ve Patent Hukuku, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020.
- CAN, Mustafa Erdem: Özel Hukukta Tüzel Kişiler, 2. Baskı, Ankara Basım Ofset Matbaacılık, Ankara, 2019.
- ÇELİK, Muhammet Emir: “Yapay Zekâ Ürünlerinin ve Sahiplik İkileminin Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 71 2022, s.581-620.
- GÖZÜBÜYÜK, Barış: “Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlerle İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Kırkkale Hukuk Mecmuası, 1, 2021, s.54-81.
- KARATAŞ, Esra /KARACA, Uğur: “Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 2022, s.17-50.
- KAYA, Sencer: “Sınai Mülkiyetin Geleceğinde Yapay Zekâ ve Büyük Veri’nin Yeri”, Uzmanlık Tezi, Türk Patent ve Marka Kurumu, Ankara, 2020.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.
- KURZWEIL, Ray: The Age of Spiritual Machines, Penguins Book, New York, 2000.
- LUGER, George F.: Artificial Intelligence, Fifth Edition, Addison Wesley, Harlow, 2005.
- ODMAN, N. Ayşe: Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ÖZÇELİK, Ş. Barış: “Yapay Zekânın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler”, Adalet Dergisi, 66, 2021, s.87-116.
- ÖZKAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- ÖZKAN ŞAHİN, Gizem/ŞAHİN, Çağatay: “Yapay Zekâlı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), 2022, s.110-128.
- SOLUM, Lawrence B.: “Legal Personhood for Artificial Intelligences”, North Carolina Law Review, 70(4), 1992, s.1231-1287, <https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3447&context=nclr> (Erişim: 10.04.2023).
- TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

⁸³ İlgili alıntı için bkz. DREXLER, K Eric: Engines of Creation: The Coming Era of Nanotechnology, New York, 1987, s.231.

⁸⁴ DeepL Translator : <https://www.deepl.com/translator> (Erişim: 02.04.2023).

⁸⁵ Benzer yönde bkz. BAYINDIR, s.110.

Mali Destek | Financial Support: Yazar Sevda BORA ÇINAR, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Salim ORHAN who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of InULR in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that Inonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Inonu University Law Review.